

אוניברסיטת בר-אילן

למידה שיתופית מהצלחות בקרב מורים לאנגלית בחטיבת הביניים
הגורמים המסייעים או המעכבים את תהליך הלמידה מהצלחות

מירן הלוי

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לקבלת תואר מוסמך במחלקה לחינוך של אוניברסיטת
בר אילן

רמת גן

תשפ"א

תקציר

בסביבת עבודה דינמית ומשתנה כבתי ספר, על המורים העובדים בהם לאמץ דרכים יצירתיות ללמידה והתחדשות מקצועית. למידה שיתופית הינה מסגרת המאפשרת חשיפה ללמידה מסוגים שונים ומעניקה הצצה להתנהלותו וחשיבתו של האחר הלוקח בה חלק. בעבר, למידה שיתופית בבתי ספר יושמה ע"י למידה המבוססת על בעיות וכישלונות, אך לרוב, למידה מסוג זה אינה מאפשרת למידה משמעותית מכיוון שיוצרת רתיעה לשיתוף וללמידה.

מחקר זה מתמקד בגישה שונה ללמידה שיתופית הידועה כ"למידה מהצלחות". בסיסה של גישה זו היא שימת דגש על הצלחותיו של הפרט ושיתוף ההצלחות, בעוד שהמטרה היא לחשוף את הפעולות שהובילו להצלחתו ולהפוך את הידע לנחלת הכלל. למידה מסוג זה עשויה לאפשר אורח חיובית בין חברי הצוות, המעוררת שיח מקצועי, ומגדילה את הזדמנויות התלמידים להצליח ועתידה לחולל שינוי מהותי הן בתהליך הלמידה והן בבתי הספר.

הסקירה הספרותית דנה ברעיון הלמידה השיתופית מהצלחות, חוקרת את חשיבותה של שיטה זו ככלי המקדם ומסייע לשיתוף והעשרה בבתי הספר ובתפקידה של המערכת הבית ספרית להטמעת גישה זו. הסקירה הספרותית בוחנת את הנטייה ללמידה מכישלונות ובעיות וההשלכות של למידה מסוג זה. הטענה הבסיסית בתפיסה זו היא כי למידה שיתופית מהצלחות בקרב מורים עשויה להועיל ולסייע בקידום תלמידיהם ובקידום הצוות הן בהיבט המקצועי והן בהיבט החברתי-קבוצתי.

מטרת המחקר הינה בחינת תפיסותיהם של מורים בנוגע ללמידה שיתופית מהצלחות לאורך שנה אקדמית אחת, בחינת היתרונות העולים לאחר חשיפה להצלחות של קולגות בצוות, איתור הגורמים הבסיסיים התורמים להצלחתה של הלמידה מסוג זה וזיהוי הגורמים שעלולים להוות מכשול ללמידה ויישומה של השיטה.

אוכלוסיית המחקר מנתה ארבע מורות לאנגלית בחטיבת ביניים בדרום תל אביב. המחקר אשר היה מחקר אורך כלל ארבע ראינות אישיים ראשוניים, ארבע ראינות קבוצתיים, 16 משוברים לאחר הראינות וארבע ראינות סופיים. לאחר איסוף המידע ועיבודו נמצאו מספר קטגוריות אשר בלטו לאורכו של המחקר.

בחלקה הראשון של העבודה נבחנו תפיסותיהן של המורות בנוגע ללמידה קבוצתית מהצלחות. בנוסף, המחקר העלה חמש קטגוריות אשר תרמו להצלחתה של למידה מהצלחות בקרב המורות: קולגיאיות, תחושת השייכות לצוות, פתיחות ללמידה, ביטחון אישי ומקצועי, וחברות, תמיכה ופירגון בצוות. במקביל, נמצאו ארבעה גורמים אשר עלולים לעכב או למנוע למידה מהצלחות בקרב צוות: חוסר זמן וניצול לא מיטבי של משאבים קיימים, מאפיינים אישיותיים, העדר תמיכת המערכת הבית ספרית, ואינטראקציות שליליות בתוך הקבוצה.

הממצאים העיקריים שעלו במחקר זה הראו כי בהמשך לתמיכתם הראשונית במסגרת המאפשרת למידה שיתופית מהצלחות ניכר כי המורות העמיקו את הבנתן במהותה של למידה מסוג זה במהלך התהליך ואף הטיבו לאמצה. ניתן לומר כי תהליך זה השפיע מבחינה תודעתית באופן משמעותי על תפיסתן של המורות מלמידה

מבעיות וכישלונות וחשף את הצוות ליתרונותיה של למידה שיתופית מהצלחות. ניכר כי חוויה זו נתפסה בעיניהן כמעצימה ומעשירה אשר מעמיקה את משמעות תפקידן בחיי תלמידיהם ע"י הצלחותיהן שלהן עצמן והצלחות חברותיהן לצוות. בנוסף, ניתן לקבוע כי למידה מהצלחות יותר יעילה ומשמעותית כאשר בין חברי הצוות קיימים חברות, תמיכה, עידוד ופירגון אשר ישפיעו על פתיחות חברי הקבוצה לקחת חלק בתהליך הלמידה דבר אשר עשוי להגדיל את תחושת ביטחון לשתף את הצלחותיהן שלהן ולנתח הצלחות את חברותיהן לצוות. במקביל נמצא כי גורמים חיצוניים כמו חוסר זמן לקיים מפגשים לטובת העשרת המורה וניצול לא מיטבי של משאבים מהווים מכשול ללמידה מסוג זה. גורם נוסף שנמצא משפיע הוא המאפיינים האישיים של המשתתפים: החשש להיתפס כאדם יהיר ומתנשא שמדבר על הצלחותיו עלול למנוע שיתוף וכך לפגוע בתהליך השיתוף ולמידה. עוד נמצא כי לאינטראקציה התוך-צוותית יש גם השפעה על הצלחת התהליך וכי קנאה וחוסר תמיכה בין המשתתפים ישפיעו על התחושות בתוך הצוות ויפרעו לתהליך הלמידה.

תרומתו של המחקר לספרות היא משמעותית מכיוון שהמחקר לא רק מחזק את חשיבותה של למידה חיובית מהצלחות אלא גם מפרט את תנאים מוקדמים להיתכנותו של תהליך מוצלח מלמידה שיתופית מהצלחות המחייבים על מנת ליישם למידה מסוג זה בתוך צוותים: כדי להשיג למידה משמעותית מהצלחות בקרב הצוות, על חברי הצוות להרגיש משמעותיים כחלק מן הקבוצה, בטוחים לחלוק את ניסיונם ודעותיהם עם הצוות, קיימת תחושת חברות בתוך הצוות ותחושת קולגיאיות מפרה בתוך הצוות. בזמן שכל הגורמים הנ"ל נחוצים ליישום למידה מהצלחות, הגורמים הבאים יכולים לעכב או למנוע בתהליך למידה שכזה, מכיוון שגורמים אלו נתפסים כמהווים מכשול לתהליך למידה שיתופית מהצלחות: חוסר תמיכה של ההנהלה הבית ספרית בצוות או התהליך, אי-הקצאת זמן לטובת התהליך, ניצול לא מיטבי של משאבים קיימים, ודינאמיקה שלילית בקרב המשתתפים כגון קנאה וחוסר פירגון הדדי.

בסיום המחקר נמנות מגוון השלכות על תפקידם של המורים והמערכת הבית ספרית בתהליך של למידה משותפת מהצלחות ועל תלמידיהם, אשר מהווים חלק בלתי נפרד בהטמעתה והצלחתה של למידה שיתופית מהצלחות בבתי הספר. לסיכום, לאור המגבלות שצוינו במחקר זה, הועלו מספר הצעות לביצוע מחקר נוסף

